

Nr 139

Ampt Epe

HISTORISCHE VERENIGING

EMST - EPE - OENE - VAASSEN

1135- 310'

BS - S - hsb - G.

Ampt Epe

Nr 139 – juli 2002

REDACTIE: Th. te Riele-ter Laak, Dorpsstraat 12, 8171 BP Vaassen,
telefoon (0578) 56 06 54

Het blad verschijnt 4 keer per jaar en wordt gratis toegezonden aan de leden van de Historische Vereniging 'Ampt Epe'

'AMPT EPE'
HISTORISCHE VERENIGING
EMST - EPE - OENE - VAASSEN

De vereniging stelt zich onder meer tot doel:

- het opwekken en versterken van de belangstelling voor de geschiedenis van Emst - Epe - Oene - Vaassen

Lidmaatschap € 11,50 per jaar

Bestuur:

- Voorzitter: J.C. Kreffer
Le Chevalierlaan 3, 8162 PD Epe
Telefoon (0578) 68 83 05
- Secretaresse: Th. te Riele-ter Laak
Dorpsstraat 12 – 8171 BP Vaassen
Telefoon (0578) 56 06 54
- Penningmeester: M.L. Endendijk
Molenpad 1, 8162 ZH Epe
Telefoon (0578) 61 30 78
- Leden: W. van Putten
E. de Jonge
H. Bouwman

Giro: 119.40.15 ten name van penningmeester 'Ampt Epe'
I.S.S.N. nr 1383-2026

Gustaaf Willem van der Feltz (1)

In Ampt Epe 138 vertelde Evert de Jonge aan het slot van zijn artikel dat in 1784 Gerard Palm tot schout werd benoemd. Hij vestigde zich in Epe en voor zijn ambtshandelingen huurde hij een kamer.

In de negentiende eeuw zien we van 1804 tot 1806 Mr. Nicolaas Wilhem Ardesch als scholtus. Lezers die zich mijn verhalen over Tongeren herinneren, kwamen daarin van 1820 tot 1830 Ardesch tegen als neef en adviseur van de jonge Jan Hendrik Rauwenhoff. Na hem kwam van 1806 tot 1819 Mr. Gerardus Tulleken als schout, onder de Fransen „maire” genoemd. De volgende drie en dertig jaar zou Gustaaf Willem van der Feltz zijn invloed doen gelden als burgemeester, secretaris en notaris.

Afkomst

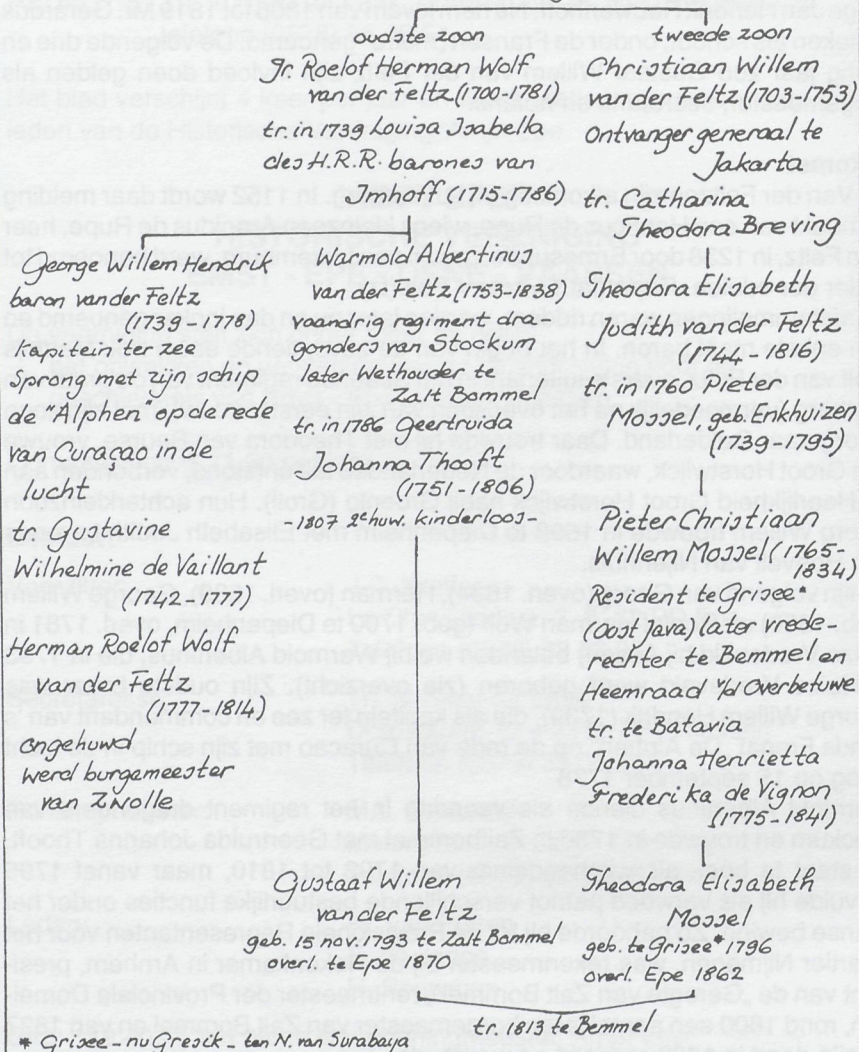
De Van der Feltzen zijn afkomstig uit Luxemburg. In 1152 wordt daar melding gemaakt van een Henricus de Rupe, wiens kleinzoon Arnoldus de Rupe, heer Van Feltz, in 1238 door Ermesunde, gravin van Luxemburg, werd benoemd tot ridder der edelen. Rupe (lat.) = rots = Fels(tz).

De afstammelingen waren ridders, werden later nu en dan jonker genoemd en een enkele maal baron. In het begin van de zeventiende eeuw trok Matthijs Wolf van der Feltz, overste luitenant in het Spaanse regiment van de graaf van Rietberg (vermoedelijk na het overlijden van zijn eerste vrouw), met zijn zoon Georg naar Gelderland. Daar trouwde hij met Theodora van Beurse, vrouwe van Groot Horstwijck, waardoor de Nederlandse tak ontstond, verbonden aan de Heerlijkheid Groot Horstwijck nabij Groenlo (Groll). Hun achterkleinzoon Georg Willem trouwde in 1698 te Diepenheim met Elisabeth Judith barones van Hoevell van Nijenhuis.

De lijn volgend van Georg (overl. 1634), Herman (overl. 1689), George Willem (geb. 1680) en Roelof Herman Wolf (geb. 1700 te Diepenheim, overl. 1781 in Huize Vredeveld bij Assen) belanden we bij Warmold Albertinus, die in 1753 in Huize Vredeveld werd geboren (zie overzicht). Zijn oudste broer was George Willem Hendrik (1739), die als kapitein ter zee en commandant van 's Lands Fregat „De Alphen” op de rede van Curacao met zijn schip in de lucht vloog op 15 september 1778.

Warmold Albertinus diende als vaandrig in het regiment dragonders van Stockum en trouwde in 1786 in Zaltbommel met Geertruida Johanna Thooft. Hij staat te boek als wijnhandelaar van 1793 tot 1810, maar vanaf 1795 vervulde hij als verwoed patriot verschillende bestuurlijke functies onder het Franse bewind. Zo behoorde hij tot de Provisionele Representanten voor het kwartier Nijmegen, was rekenmeester bij de Rekenkamer in Arnhem, president van de „Geregte van Zalt Bommel”, rentmeester der Provinciale Domeinen, rond 1800 een aantal jaren burgemeester van Zalt Bommel en van 1827 tot zijn dood in 1838 raadslid en wethouder.

Jr. George Willem van der Feltz, heer van Horstwijck, 1680.
 Overste-luitenant in het regiment van kolonel baron van
 der Heiden. Sneuvelde in de slag van Malplaquet, 11 sept. 1709.
 tr. te Diepenheim in 1698 Elisabeth Judith barones van
 Hoevell van Nijenhuis (1672-1713)

Geertruida Johanna en Warmold Albertinus kregen drie kinderen, waarvan de jongste, Gustaaf Willem, op 15 november 1793 werd geboren. Toen Gustaaf Willem dertien jaar was overleed zijn moeder. Naar zijn jeugdijaren heb ik geen onderzoek gedaan, maar aangenomen mag worden dat hij de Latijnse school in Zaltbommel bezocht en vervolgens juridisch werd geschoold. Hij werd tweede luitenant bij de Bommelse Schutterij, was kandidaat voor de functie van gemeentesecretaris en toen de keus niet op hem viel was hij korte tijd burgemeester van het nabijgelegen Gameren. Rond 1816 was hij schoolopziener van het 8e district in Gelderland.

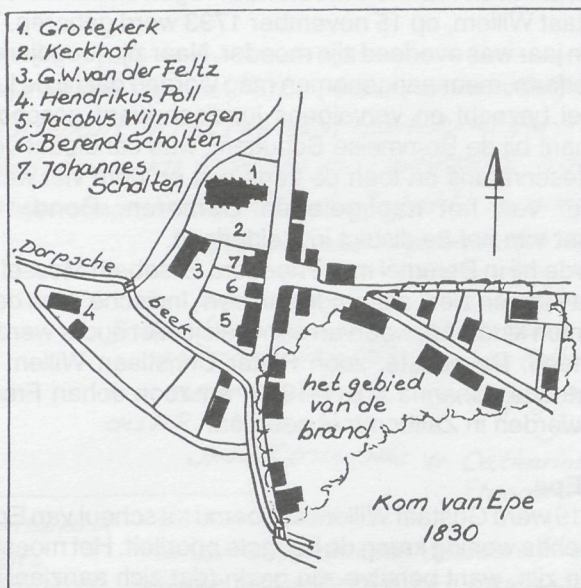
In 1813 trouwde hij in Bommel met Theodora Elisabeth Mossel die, zoals we in het schema kunnen zien, afstamde van een „Indische” Van der Feltzen tak. Zij kregen dertien kinderen, waarvan één meisje niet ouder werd dan 1 jaar en in 1832 overleed. De oudste, zoon Pieter Christiaan Willem (1816-1898), dochter Geertruida Johanna (1817-1903) en zoon Johan Frederik Hendrik (1819-1883) werden in Zaltbommel geboren.

Schout van Epe

Op 24 juni 1819 werd Gustaaf Willem benoemd tot schout van Epe. Het vinden van een passende woning kreeg de hoogste prioriteit. Het moest een huis van enige omvang zijn, want behalve zijn gezin (dat zich aanzienlijk zou uitbreiden), zou er ruimte moeten zijn voor de gemeente-secretarie en het notaris-kantoor, want Van der Feltz was behalve schout, gemeente-secretaris en notaris. Het werd het huis waar Gerrit van Zuuk en zijn vrouw hebben gewoond, naast het kerkhof bij de Grote Kerk. Op 6 november 1820 maakte notaris Dhersigny te Vaassen een akte op, waarbij Willem Bredenoord en Janna van Zuuk (dochter van Gerrits broer Teunis) voor f 1905,- aan Gustaaf Willem van der Feltz en vrouwe Theodora Elisabeth Mossel verkopen, een huis met achterhuis, schuur, tuin en 2 stoelen in de Nederlands Hervormde Kerk, staande en gelegen in het dorp Epe, aan het kerkhof, bezwaard met uitgang aan de Kerk van zes gulden en een tiendhoen voor de smalle tiend. Voor zijn ambtsbezigheden werd een stuk van het achterhuis – de deel met de stallen – omgebouwd tot kantoor met enkele vertrekken. De secretarie was dus „aan huis”. Van een gemeentehuis was pas sprake in 1854, onder zijn opvolger mr. E.F.J. Weerts. De zuidgrens van zijn erf werd gevormd door de Dorpsche Beek.

Alle werkzaamheden die op de secretarie moesten worden gedaan, waarvan er enkele nieuw waren voor de gemeente, zoals geboorte-, trouw- en overlijdensakten, gebeurden hier. Ook het archief was er ondergebracht. De vergaderingen van het ambtsbestuur werden in de herberg van Brouwer (later Overbosch) gehouden. Na 1843 werd vergaderd bij Gerard Langen (later Wapen van Epe) tot het gemeentehuis klaar was.

Al spoedig na aanvaarding van het ambt van schout kreeg Van der Feltz te maken met problemen tussen Jan Hendrik Rauwenhoff, eigenaar van het landgoed Tongeren, en Henricus Poll, eigenaar van drie papiermolens en een korenmolen in Wissel. Dit soort conflicten ging altijd over het in de ogen van

de ene partij (Rauwenhoff) ongeoorloofd uitgraven van de beken door de andere partij (Poll). Op 11 december 1821 schreef Van der Feltz dat hij op verzoek van de heer Poll met hem naar de beek was geweest. Hoewel hij zich niet met de zaak kon en wilde inlaten, was de schout van mening dat er geen rechtzaak van moest worden gemaakt, maar dat de partijen moesten proberen een en ander in der minne te schikken. Pas in mei 1828 kwam er een einde aan het conflict.

Persoonlijk kreeg hij ook met een bekenprobleem te maken. We zagen dat de Dorpsche Beek de zuidgrens van zijn erf vormde en dus een prachtige watervoorziening was. Maar ook hier werden boven- en benedenstrooms door aanwonenden obstakels opgeworpen of onderhoud verwaarloosd, waardoor de watervoorziening wel eens in de knel kwam. Als schout had hij vooral belangstelling voor het beekwater als bluswater bij branden, zoals de grote brand op 21 september 1823 bewees. Er brak toen brand uit in het huis van koper- en blikslager Johannes Antonij Wolters. Door de harde zuidwesten wind sloegen de vlammen al spoedig over naar de naast gelegen panden in de richting van de huidige Stationsstraat. Met vereende krachten en o.a. met water uit de Dorpsche beek weet men de Posthoorn en het naastgelegen pand te behouden. Elf gezinnen werden dakloos, waarvan de meesten het herstel van de schade niet konden betalen. Van der Feltz en Ds Overdorp hebben zich ingespannen om in en buiten Epe geld in te zamelen ten einde de getroffen en te kunnen helpen.

Een nieuw reglement voor het plattelandsbestuur dat per KB van 23 juli 1825 van kracht werd, kende geen schout meer. Het „schoutambt” wordt „ge-

meente" en de schout wordt burgemeester. Hij blijft geen secretaris, want er wordt een nieuwe gemeentesecretaris benoemd door de Koning. Wel is hij nu tevens raadslid.

Van 1827 tot 1831 kreeg de burgemeester te maken met de kadastrale opmeting van Epe en Oene, die werd uitgevoerd door de landmeter L.C. Machen.

Enkele jaren later vonden er gebeurtenissen plaats rond de afscheidingsbeweging, waar Van der Feltz heftig op reageerde. Tot besluit van dit eerste deel laat ik Ds. Teeuwen aan het woord op bladzijde 107 van zijn boek „Wegen Gods in Gelre”.

„Wie kent niet het schoone Epe met zijn eeuwenoude dorpskerk?

Ge moet het eens gezien hebben in het gulden zonnegloeien van een Augustusavond, en ge raakt het beeld nimmer kwijt uit uw geest. Te droomen ligt het tusschen zijn schoven dragende maaivelden en zijn duistergroene bosschen.

En daar in dat oord van rust, heeft het Afscheidingsvuur óók gebrand. Telkens is er als bij een veenbrand, het vuur uit den grond geslagen.

.....

Maar in het oude gemeentehuis (wat niet juist is want er was nog geen gemeentehuis) voerde een ijverige burgervader het bewind over het oude dorp, omringd door gehuchten als Wissel, Lohuizen, Tongeren en in de groene IJsselvlakte het dorpje Oene, met zij typische kerk en zijn bekend Middeleeuwsch (voormalig) vrouwenklooster. Het was burgemeester Gustaaf Willem van der Feltz. Zijn portret in de raadszaal (ten tijde van het boek: 1935) laat ons een krassen grijsaard zien, een typisch oud-liberaal regent in al de deftigheid van zijn gekleede jas en zwarte stropdas.

Deze burgemeester is van meetaan vast besloten geweest de beweging der Afscheiding zoo fel mogelijk tegen te gaan. Terwijl in Heerde nog alles rustig blijft en de burgemeester aldaar niet eerder tot maatregelen tegen de Afscheidenen zal overgaan of hij moet van hoogerhand daartoe gedwongen worden – toont de heer Van der Feltz groter ijver.

Met argus-oogen spiedt hij rond of de secte van Brummelkamp in zijn gemeente geen voet krijgt”.

J.C. Kreffer.

Bronnen

- Familieboek geslacht Van der Feltz.
- G.S. van Lohuizen, Het huis van Van Zuuk, het huis van Van der Feltz, Ampt Epe nr. 85.
- W. van Putten, Geschiedenis van de Eper brandweer (2), Ampt Epe nr. 50.
- Chr.W.J. Teeuwen, Wegen Gods in Gelre, J.H. Kok N.V., Kampen 1935.
- J.W. Tetterode Ravestein, Het bestuur in de gemeente Epe tussen 1818 en 1865 (3), Ampt Epe nr. 83.
- S.H.A.M. Zoetmulder, Zaltbommel negen eeuwen middelpunt, Streekarchief Bommelerwaard te Zaltbommel.

Steengoed

*Eén steen kan er geen mosterd malen...
doch soms kunnen er twee verhalen.*

Wanneer op 29 April van het jaar 1714 *Gerrit Gerritsen van Dragt, jongman* en *Henrikjen Gerrits Schuurman, jongedochter*, allebei afkomstig uit de buurschap *Suik* (Zuuk) hun huwelijk laten inzegenen in de Grote Kerk te Epe, zullen ze op die dag vast niet gedacht hebben, dat bijna drie eeuwen later hun beider naam opnieuw geschreven zou worden.

Maar zonder nu op zoek te willen gaan naar 'de steen der wijzen' (om in de sfeer van het spreekwoord te blijven), het is wel door middel van een paar eenvoudig gevormde gevelstenen, dat deze twee mensen mijn pad doorkruist hebben.

Want wie waren Gerrit Gerritsen van Dragt en Henrikjen Gerrits Schuurman?

1714.
29. April
Gerrit Gerritsen van Dragt 1-2 } van Suik
Henrikjen Gerrits Schuurman 1-2 }

Hoe oud waren ze op de grote dag van hun leven?

Is hun huwelijk een verstandshuwelijk geweest, of juist één uit liefde?

Hoe gingen ze ter kerke op deze dag?

Zaten ze verwachtingsvol, over wat het leven geven zou, in hun versierde bruidswagen, of zijn ze de weg naar het dorp, in alle stilte, te voet gegaan?

Waren de wederzijdse ouders en verdere familie aanwezig, toen ze elkaar het jawoord gaven, of is er misschien 'zomaar iemand' als getuige bij geroepen?

Hebben ze daarna bruiloft gehouden met de hele buurt, of is deze dag in alle stilte afgesloten?

Het zijn vragen, waarop vrijwel zeker nooit meer een antwoord komt.

En zeker zou hun naam vandaag niet meer genoemd worden, wanneer deze twee mensen niet vier jaar later in de hierboven genoemde buurschap een boerenhuis hadden laten bouwen, met in de voorgevel van datzelfde huis twee ingemetselde stenen, waarin de eerste letters van hun beider naam gegrift werd, alsmede het jaartal 1718. En dan rijst vanzelf de vraag:

Hebben Gerrit en Henrikjen kinderen gekregen en zijn deze kinderen ook gedoopt?

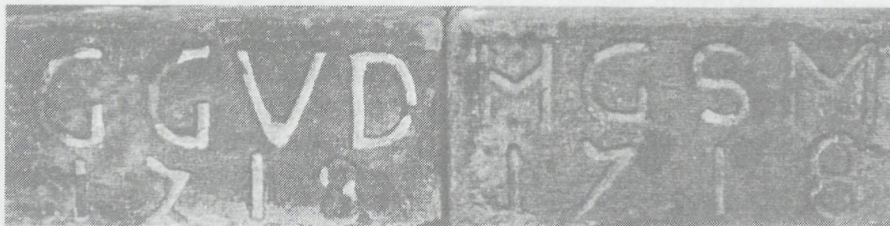
Heeft één van die kinderen de boerenplaats misschien overgenomen, of is deze aan derden vererfd of verkocht? Gegevens hierover heb ik tot op heden niet kunnen vinden.

Waarom deze vragen me bezig houden, ligt enkel in het feit dat ik op dezelfde plaats geboren ben, waar eens dat huis heeft gestaan. Maar toen luisterde het al lang naar D.69, wat nog weer later veranderd werd in Zuukerenkweg nr. 14. Slechts een enkele foto en wat verhalen herinneren nog aan het oude huis. En de bewuste stenen.

Deze zijn dan ook de leidraad wat betreft deze kleine 'Zuuker historie'.

Want toen in 1939 het oude huis werd afgebroken, om plaats te maken voor een nieuw, heeft iemand – en waarschijnlijk is dat mijn moeder geweest – het voldoende de moeite waard gevonden, de stenen te bewaren. Deze kregen, stevig in een oude krant gewikkeld, een plekje achter de schoorsteen, op de zolder van het ernaast gelegen kookhuis, dat gespaard zou blijven voor de bouwwoede. Daar bleven ze - voor mij ongeweten - liggen, tot ik ze bij toeval voor meer dan 30 jaar terug vond, achter diezelfde schoorsteen. Mijn ouders waren inmiddels overleden, dus zij konden me niets meer vertellen omtrent de herkomst van de stenen. Gelukkig kon Johannes Vijge, onze naaste buurman, dat wel. Maar ook hij kwam niet verder dan dat ze "vrogger an weerskanten van de veurdeure van et olde huus zaten".

Enig speurwerk naar een naam, leverde in die tijd niets op. De stenen kregen een plekje in onze woning, maar bleven - in hun hele stille waardigheid - wel vragen om opheldering.

En zomaar, op een mooie dag in 2001, nam deze kleine geschiedenis, mede door een alerte archivaris en de moderne techniek, een verrassende wending. Voor mij in elk geval redenen te over, om verder te gaan zoeken. En ook, om blij-verheugd te reageren, bij het zien, dat in de 'Kadastrale Atlas Gelderland - Epe en Oene 1832', onder Sectie L Zuuk nr. 429 *een huis en erf* geboekt staan, als zijnde het eigendom van **Arend Wagenaar**.

Dat deze gegevens daarnaast ook nog eens bleken te corresponderen met de plek waar ik geboren ben en met mijn Gerrit en Henrikjen, is enkel het geluk van de vinder. Maar wie waren de eigenaars of bewoners na Arend Wagenaar, landman en woonachtig te Epe?

Want we weten daarmee immers niet, of hij als eigenaar ook gewoond heeft op deze plek. Volgens de kadastrale boeken is het echter wel deze Wagenaar geweest, die - omstreeks 1836 - bovengenoemd huis, erf en bakhuis verkocht heeft aan **Rijk Derks Broekhuijs** Rijk Derks Broekhuijs nu, werd op 7-10-1776 in Beekbergen geboren, als zoon van de landman Derk Hartgers Broekhuijs (gedoopt op 6-9-1732 te Beekbergen en overleden op 30-11-1808 te Apeldoorn, oud 76 jaar) en Luitjen Jans van Laar (gedoopt op 23-5-1734 te Vaassen, waar zij circa 1798 ook is overleden).

Rijk was in 1807, als *31-jarige jongman en van beroep klompenmaker*, naar Epe gekomen, om op 15 november van dat jaar een huwelijk aan te gaan met de 21-jarige **Evertje Decemer Hagedoorn** (gedoopt op 28-7-1786), *jongedogter* van Decemer Gerrits Hagedoorn (gedoopt op 16-1-1746 te Epe en overleden op 25-1-1816 te Epe op 70-jarige leeftijd) en Bartha Peters Feith (gedoopt op 30-8-1750 te Epe en overleden op 12-5-1819 te Epe op 68-jarige leeftijd). Het huwelijk van Rijk en zijn Evertje is vast geen onvoordelige verbintenis geweest, gezien de bezittingen in de buurschap Zuuk, waaraan zijn naam verbonden is. Zo vinden we - in voornoemde kadastrale atlas van 1832 - de naam van Rijk (Derks) Broekhuis terug als eigenaar van een tweetal huizen en erven in de buurschap Zuuk, waarvan het ene gelegen was in 'de Ledderbuurte' (dit was trouwens voordien ook in het bezit van Arend Wagenaar) en het andere aan de huidige Gelriaweg. Daarnaast bezat hij de daarbij behorende weide-, bos- en heidegronden, o.a. op de Zuukerenk. En daarbij werd hij dan, rond 1836, ook nog eens de nieuwe eigenaar van het huis, erf en bakhuis, waarmee dit verhaal begonnen is. Nu kan een mens maar op één plek tegelijk wonen. Bovendien was het huis al gepacht door Roelof Bosch, die het daarmee ook bewoonde met zijn wettige huisvrouw Willemina Jans Kieskamp en hun vijf kinderen, w.o. de oudste zoon Willem. Op zich niet iets, waar een mens bij stil zou staan, maar zeker het vermelden waard, gezien het verdere verloop van deze geschiedenis.

Doch laten we bij de les blijven. En daarmee bij Rijk en Evertje, die m.i. hun hele huwelijksleven, dat meer dan zevenenvijftig jaar geduurd heeft, gewoond hebben in 'de Ledderbuurte' aan de huidige Ledderweg 10. Op 9-8-1864 overleed Rijk Broekhuijs, op zevenentachtig jarige leeftijd. Evertje overleefde haar man meer dan tien jaar. Zij stierf op 29-4-1875.

Het echtpaar heeft in het geheel zeven kinderen gekregen w.o. twee zoons en vijf dochters. Maar onze aandacht gaat naar de derde dochter Aartje, die geboren werd op 10-1-1822.

Met deze **Aartje Broekhuijs**, zal de vertelling dan ook verder gaan, want zij is de lijn waarlangs deze geschiedenis loopt.

Want op 20-2-1841 trouwde *Aartje Broekhuijs, oud negentien jaren, doende huiswerk, geboren 10-1-1822 en wonende te Epe, minderjarige dochter van Rijk Broekhuijs, klompmaker en Evertje Hagedoorn, alsmede te Epe woonachtig, zijnde de ouders van de bruid met **Willem Bosch, oud zes en twintig***

jaren, rietdekker, geboren 27-2-1814 en wonende te Epe, zoon van Roelof Bosch, rietdekker en Willemina Jans Kieskamp, medewonende te Epe. De trouwakte werd ondertekend door het bruidspaar, de wederzijdse vaders en vier getuigen, t.w. Jan van Lohuizen, smid, 44 jaren. Klaas Hulleman, schoenmaker, 33 jaren. Jan Wensink, veldwachter, 28 jaren en Jan Ketel, veldwachter 54 jaren.

Waar het jonge paar in de eerste jaren van hun huwelijk gewoond heeft, heb ik niet kunnen achterhalen. Het is heel goed mogelijk, dat ze bij één van de ouders zijn gaan inwonen. Wel geven oude papieren aan, dat rond 1863 (Willems vader - Roelof Bosch - was in het jaar daarvoor op 27-12-1862 overleden) 'het huis met de stenen' over gegaan is op Aartje en Willem. En daarmee werd Willem tevens de rechtmatige eigenaar van zijn geboortehuis.

Fotofragment van „het huis met de stenen” rond 1930.

Hij zal er behoorlijk voor hebben moeten werken, want het echtpaar werd 'gezegend' met 8 zoons en 3 dochters. Voorwaar niet niks, maar redelijk gewoon voor die tijd.

Willem Bosch is, naast het werk op de eigen boerderij, heel zijn verdere leven het beroep van rietdekker trouw gebleven. De spreekwoordelijke zuinigheid met vlijt, is vast mede de oorzaak geweest, dat Aartje en Willem door de jaren heen goed 'geboerd' hebben. Daarnaast zal één en ander wel door vererving tot stand gekomen zijn. Want toen Willem Bosch in 1878 op 64-jarige leeftijd overleed, bleek het bezit van hem en zijn vrouw niet alleen te bestaan uit het bewuste huis, kookhuis en erf, bouwland, weide en heidegronden, maar daarnaast ook nog uit enkele bezittingen aan o.a. de Ledderweg. Door het overlijden van Willem echter, raakte dit bezit weer net zo gauw uit elkaar. Na de boedelscheiding, waarvan de kinderen hun kindsdeel kregen, bleven in elk geval het erf, huis en bakhuis in het bezit van Aartje.

Naar mijn beste weten is ze er met haar ongetrouwde kinderen - onder wie het zevende kind, de 19 jaar oude Johannes - blijven wonen tot aan haar dood. Het is ook Johannes, die na het overlijden van zijn moeder, de boerderij - met alle

lusten en lasten eraan verbonden - zou overnemen. Voor zijn broers en zusters, zou het steeds het oude thuis blijven. Voor de oude buurt een plek, waar een ieder graag naar toe ging. Maar laten we ook nu niet op de geschiedenis vooruit lopen, en gewoon de lijn ervan vasthouden. Want op 21 november 1885, trouwde **Johannes Bosch**, van beroep: landbouwer, geboren te Epe, den 13 April 1859 en wonende te Epe, zoon van wijlen Willem Bosch en van diens weduwe Aartje Broekhuis, landbouwster, met **Aaltje Jonker**, jongedochter, van beroep: zonder, geboren te Epe, den 9 Augustus 1863, dochter van Jannes Jonker en Johanna van Laar, echtelieden, landbouwers en wonende te Epe. De bruidegom was 27 jaar oud, de bruid 19 jaar jong. Zowel Aartje Bosch-Broekhuijs als de beide ouders van de bruid, zijn getuige geweest van dit huwelijk.

Het jonge paar zal een gewone degelijke bruiloft gehouden hebben, want ze hebben zich beslist gehouden aan de tradities en gewoonten, die onverbreekelijk hoorden bij het leven op het platteland voor negentienhonderd. En dus zullen de jaren zich aan deze twee mensen niet zo veel anders voor gedaan hebben, dan aan de generaties voor hen.

We mogen gerust aan nemen, dat het ook voor hen een leven van hard werken geweest is, om het gestaag groeiende gezin te onderhouden. Want Aaltje en Johannes hebben, in hun twintigjarig huwelijk, acht kinderen gekregen. In het gezin, waarvan de moeder tijdens de laatste jaren van haar leven niet meer mee kon draaien vanwege een lang ziekbed, was Johannes, ondanks het vele werk op en rond het boerenbedrijf, een liefdevol bakken voor zijn kinderen. Vooral de twee kleinste kindertjes waren de hele dag om hem heen, waar hij ook ging. Of het nu in het voorhuis was of op de deel. Spelende rondom het huis, of met het blauwe drinkensbusje en een 'snee stoete' in de hand, achter elkaar lopend over de 'scheidvoore' naar het land, waar ze hun vader wisten, altijd vertellende, altijd bezig... en als vanzelf, raakten ze stilletjes aan vertrouwd met zijn verhalen, met zijn zingen en zijn liefde voor de natuur. Met die hele beschermde oude wereld in een stille buurschap, nu bijna honderd jaar geleden... Zo weefde Johannes, ondanks de ziekte van zijn vrouw, voor zijn kinderen een warmkleurende draad door de dagen. Op 12 oktober 1912 overleed Aaltje Bosch, geboren Jonker. En vanaf die dag stond haar man - met recht - alleen voor de opvoeding van een groot gezin, waarvan het jongste kind nog maar zes jaar was. En weer begon het onvermijdelijke delen. In papieren uit 1914 kunnen we zien, dat het huis, bakhuis en erf, alsmede stukken weidegrond, bouwland en heide, wel het eigendom van Johannes bleven. Zijn minderjarige kinderen werden echter mede-eigenaar, terwijl de andere (getrouwde) kinderen en kleinkinderen het vruchtgebruik er over kregen. Het dagelijks bestaan, in het oude huis, was er niet royaler op geworden.

Maar ook hier ging het leven verder en liet zich daarbij niet immer van zijn goede kant zien. Zo kwam dan uiteindelijk de tijd, dat alleen het jongste kind

van Johannes en Aaltje, nog bij haar vader thuis woonde. Het werd een liefdevolle tijd. En daardoor zeker niet de minste, deze laatste jaren rond 1930.

Johannes Bosch naar een foto rond 1925.

In 1931 gingen dan het huis, bakhuis, erf, schuren en een gedeelte van het bouwland over op **Rika Bosch**, geboren op 14 juni 1906, als de jongste dochter van Johannes en Aaltje.

Zij was het, die bij haar vader 'thuis' gebleven was en voor hem zorgde tot aan de dag van zijn overlijden. En zij was het ook, die mijn lieve moeder worden zou en die me vertelde over voorouders, die ik nooit gekend heb en waar ik toch onverbreekelijk mee verbonden ben.

Hoewel zij haar grootouders niet gekend heeft – en haar moeder maar heel even – is zij het geweest die mij, haar jongste kind, aan haar hand meenam door de buurschap van net na de oorlog van 1940-1945. En waar in wezen nog niet zoveel veranderd was ten opzichte van de jaren daarvoor. En zo hoorde ik al vroeg over mensen die 'doar en doar ewoond hadden'. Over 'sneij en houwpartiejen' naar aanleiding van een meisje, dat begeerd werd door twee jonge mannen uit de buurschap. Over gronden, zo als 'de Brink' waar in heel vroegertijden recht gesproken moet zijn en waar de 'schöater' en de boerrichters bijeen kwamen, om de buurgronden te verdelen. Ze vertelde over de winteravonden, in de tijd dat haar vader nog leefde. En hoe tijdens die lange avonden de burenhun aanloop zochten en bij het vuur op de antieke heerd rondom de

oude man aanschoven, om te luisteren naar zijn verhalen en de heel oude balladen, welke hij dan voor ze zong. En zo kwamen de drie ruitertjes, het vrouwtje van Stavoren en Pieter Marits voorbij, om tenslotte te belanden in het boek der vergetelheid.

En dan de avonden, dat de scheerbaas vanuit Epe naar de boerderij kwam, om niet alleen haar vader onder het mes te nemen, maar tegelijk ook maar even de andere mannen uit de buurt. Dat ging immers allemaal in één moeite door. Het antieke scheerbekken werd van de muur gehaald en menig Zuukenaar zal er boven geschoren zijn. Na deze wekelijks weerkerende operatie, werd het dan weer terug gehangen tussen de bedsteedeuren. En nu hangt het, bijna versleten, in ons huis. Vele jaren later vertelden mensen mij nog over die winteravonden, lang geleden. Een andere bijzonderheid, waar mijn moeder over verhaalde, was de plek, waar in haar jeugd nog een heel oude bakoven gestaan had, in de beukenhaag tussen 'ons huis' en dat van Vijge, onze naaste buurman. Eén keer in de week werd de oven gestookt. En niet alleen voor de bewoners van het oude huis. Nee, ook de andere mensen uit de buurt maakten dankbaar gebruik van de gelegenheid, om hier hun dagelijks brood te komen bakken. Wat heb ik, als klein kind, graag eventjes om het hoekje van de tijd willen kijken... en nog. Maar het is allemaal voorgoed voorbij. In mijn jeugd, was 'et gat in de hegge' een laatste herinnering aan dit oude gebeuren en de kortste weg naar het buurhuis. Deze kleine kinderjaren, zijn ook de jaren geweest, dat op zaterdagavond een grote teil in de keuken werd neergezet, voor de wekelijkse wasbeurt. Nog zie ik mijn moeder voor me, zoals ze dan met haar knieën, op de harde kokosmat voor de teil lag, mijn haren inzepte en in witte krullen op mijn hoofd lei... En in gedachten hoor ik haar tedere, ietwat hese stem, terwijl ze me tegen zich aan drukte: 'mien kleine Johannesman'... maar ik dreig weer af te dwalen... en het verhaal is bijna rond tenslotte... Johannes Bosch overleed op drieënzeventig jarige leeftijd. Het was 8 april 1932.

Bijna een maand later trad zijn dochter Rika in het huwelijk met **Willem Jan Jonker**, de enige zoon van Willem Jan Jonker en Alijda Brummel, geboren de 20^e mei 1905 op het landgoed Tongeren en slechts in een verre verte, familie van de reeds lang overleden moeder van zijn jonge vrouw. Ze hebben er vast en zeker alles van willen maken, deze twee mensen.

Op een foto uit die tijd, zie ik een jong gezin voor het oude huis, verwachtingsvol...

Het was enkele jaren voor de tweede wereldoorlog... er raakte veel verloren.

In 1939 werd het oude huis afgebroken, om plaats te maken voor het huis waar vier jaar later ondergetekende in de zomer van 1943 op 6 augustus als hun jongste dochter geboren werd.

Zou ik het belangrijkste element van dit schrijven vergeten. De twee stenen, waarmee het allemaal begon. Door de jaren heen hebben mensen vaak wat

bevreemd staan kijken, wanneer ze hardop lezen: G.G.V.D.1718 en H.G.S.M.1718.

Ja, zij staan voor de namen van de twee mensen, waarmee dit stukje historie begon.

Rika Jonker-Bosch met haar man en de oudste kinderen. 1936.

Waarbij ik de lezer nog wel even wil attenderen op de naam Schuurman, welke hier werd opgedeeld in Schuur Man. Het is maar dat u het weet, voor het geval u ooit eens voor een zelfde verrassing komt te staan.

Minder belangrijk misschien, is de volgende kleine toevalligheid.

Johannes Bosch werd geboren in een huis in de buurschap Zuuk, daterende uit 1718.

Hij was mijn grootvader van moeders kant.

Alijda Brummel werd geboren in een huis op het landgoed Tongeren, daterende uit 1718.

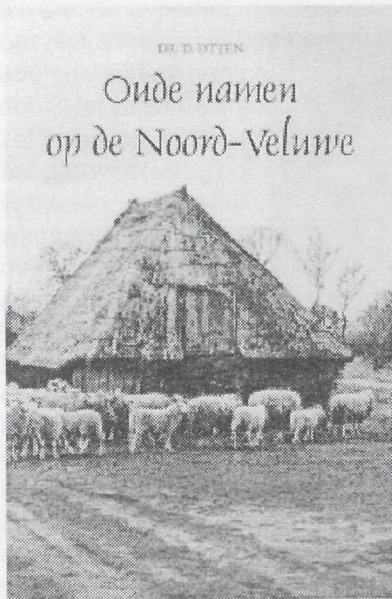
Zij was mijn grootmoeder van vaders kant.

Allebei zijn het vertellende mensen geweest. Ik werd naar beiden vernoemd. Zou ik er dan toch iets van mee gekregen hebben?

Epe, gedaan in de lentemaand van 2002.

Lijda van den Bremen-Jonker.

Beschrijving van het boekje „Oude namen op de Noord-Veluwe”

Het boekje van Dr. D. Otten in Heerde is een afronding van vijf onderzoeken naar de veld- en boerderijnamen in de gemeenten Elburg, Epe, Hattem, Heerde en Oldebroek. De resultaten van die onderzoeken werden eerder vastgelegd in een vijftal boeken.

De bewoners van de Noord-Veluwse gemeenten gaven aan meer dan achtduizend stukken grond een naam. Ze gaven die namen niet alleen aan hun akkers en weiden, maar ook aan bossen, veengebieden, moerassen en stukken heideveld. De oudste namen ontstonden al voor het jaar 1000. Tot het eind van de 19de eeuw ging men door met het benoemen van stukken grond. Veel boerderijen kregen de naam van het perceel grond of het gebied waarop ze waren gebouwd.

De bewoners van die boerderijen noemden zich vaak naar de boerderij waar ze woonden of werkten. Op de gebieden met bijvoorbeeld de namen Rorije en De Esschert stonden boerderijen met die naam en de bekende familienamen Rorije en Van de(n) Esschert werden van de boerderijnaam afgeleid.

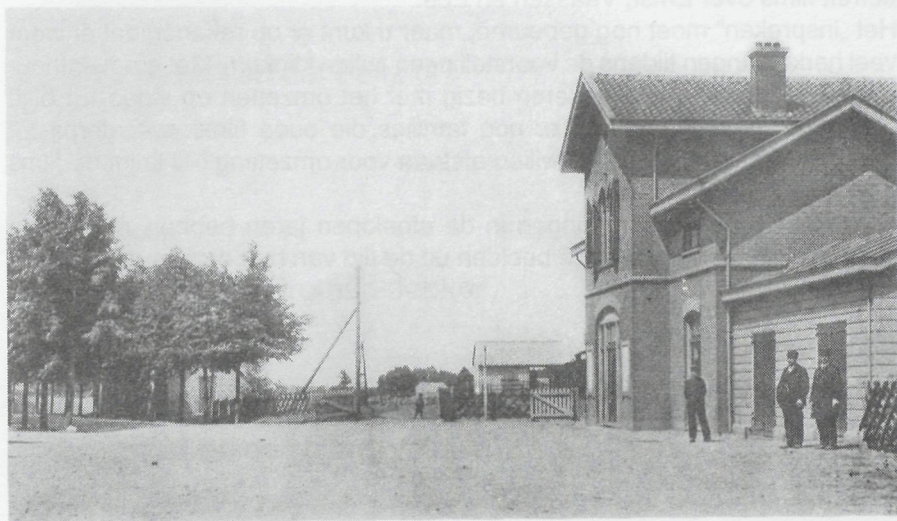
Veldnamen geven veel informatie over het landschap van vroeger en over de veranderingen daarin. De boeren noemden stukken grond naar de begroeiing (Biezenweide, Gagelkamp), naar het gebruik van de grond (Plaggestuk, Turfland), naar de eigenaar (Allemansland, Kloosterakker) enz. De lezers van het boekje krijgen dan ook veel informatie over de geschiedenis van de eigen regio.

Het boekje van 96 bladzijden bestaat uit 45 korte hoofdstukken die voor de geïnteresseerde lezer heel toegankelijk zijn. Er zijn ruim 30 illustraties, fraaie zwart-witfoto's van het Noord-Veluwse landschap, die gemaakt zijn door vakfotograaf Hans Hoekstra en amateur-fotografe Margreet Otten. Voor de omslag is een oude, ingekleurde ansicht uit de verzameling van de heer A. Tijssen gebruikt.

Dit boekje is een uitgave van de Historische verenigingen: Arent thoe Boecop-Elburg, Ampt Epe en Heerder Historische Vereniging. Het is in Epe en Vaassen te koop bij de boekhandels en de prijs bedraagt: € 6,-.

Oude ansichten

beschikbaar gesteld door W. van Putten.

Het station van Epe zoals het was rond 1900.

Het station van Epe rond 1950.

Nieuwe „Oude Films”

Voor het herfst- en winterseizoen zijn er drie nieuwe films gereedgekomen. Het betreft films over Emst, Vaassen en Epe.

Het „inspreken” moet nog gebeuren, maar u kunt er op rekenen dat er weer veel herkenningen tijdens de voorstellingen zullen klinken. Met groot enthousiasme is Henny van Meekeren bezig met het omzetten op video. Er blijft echter de grote vraag: zijn er nog families die oude films over dorps- of buurtfestiviteiten hebben en willen afstaan voor omzetting? U krijgt de films onbeschadigd weer terug.

Terugziende op de vertoningen in de afgelopen jaren hebben zeer velen genoten van de nostalgische beelden uit de tijd van hun ouders en grootouders.

Werkschema Streekarchivaris Noord-Veluwe

Maandag	Heerde
Dinsdag	Hattem
Woensdag	Hattem / even weken Epe / oneven weken
Donderdag	Epe
Vrijdag	Hattem

Inhoud

Gustaaf Willem van der Feltz (1) door J.C. Kreffer	1
Steengoed door Lijda van den Bremen-Jonker	6
Beschrijving van het boekje „Oude namen op de Noord-Veluwe”	14
Oude ansichten	15
Nieuwe „Oude Films”	16
Werkschema Streekarchivaris Noord-Veluwe	16

